

FUQARO MUHOFAZASI VA TERRORIZM. TERRORIZM — JAMIYAT VA SHAXSGA QARSHI JINOYAT

Shaymardanov Hamza Xolmuminovich

"Yosh chegarachilar" harbiy-akademik litseyi

Chaqiruvga qadar boshlangich tayyorgarlik fani oqituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6558809>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 01- may 2022

Ma'qullandi: 10- may 2022

Chop etildi: 15- may 2022

KALIT SO'ZLAR

terrorizm, ekstremistik, AUM sinokiyo, diktatorlik, totalitar, „Jaysh al-Adl“, «Al-Qoida», Terrorchilikka qarshi „operatsiya“, «Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida»gi qonun.

ANNOTATSIYA

Terrorizm - siyosiy-huquqiy, tarixiy, ijtimoiy-psixologik, dinlararo va boshqa muammolarga borib taqaluvchi juda murakkab, turli ko'rinishli, o'zgaruvchan va kundan-kunga avj olib borayotgan mudhish hodisadir. Ushbu maqolada teroristik harakatlar hamda ularning yurtimiz va jahon miqyosidagi salbiy oqibatlarini haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Terrorizm (lotincha "terror" — qo'rqinch, dahshat) — siyosiy raqiblarni, muxoliflarni yo'qotish yoki qo'rqitish, aholi o'rtasida vahima va tartibsizliklar keltirib chiqarish maqsadidagi zo'ravonlik harakatlari (ta'qib qilish, buzish, garovga olish, qotillik, portlatish va boshqalar). Terrorizm yakka tartibdagi va guruhli terrorizm (masalan, ekstremistik siyosiy to'dalarning harakatlari kabi) toifalarga bo'linadi. Siyosatshunoslikda davlat terrorizmi tushunchasi ham qo'llanadi (diktatorlik va totalitar rejimlarning repressiyalari). Terrorizm o'rta asrlardan boshlab barcha mintaqa va mamlakatlarda uchrayib turgan. Lekin o'tgan asrning oxirlaridan uning yangi ko'rinishlari vujudga keldi (chet el davlatlari va hukumatlari rahbarlarini, ularning diplomatik vakillarini o'ldirish

yoki o'g'irlash, elchixonalar, missiyalar, xalqaro tashkilotlarning binolarini portlatish, aeroportlar va vokzallarda portlashlar sodir etish, havo kemalarini olib qochish, odamlarni garovga olish va hokazo). Xalqaro terrorizm keng tarqalib, terrorizm oshkora siyosiy tus ola boshladi. Terrorchilar ayrim mamlakatlar hukumati va unga yaqin tuzilmalardan madad oladigan hollar yuzaga keldi. Ular tomonidan sodir etilayotgan jinoyatlarning ijtimoiy xavflilik darajasi ortdi. Terrorchilar qo'lga yadroviy, kimyoviy, biologik qurol tushib qolishi xavfi kuchaydi, elektron terrorchilik paydo bo'ldi. Ko'p hollarda terrorizm diniy ekstremizm, narkobiznes, separatizm bilan bog'liqligi, chatishib ketishi kuzatila boshlandi.

XX asrning oxiri XXI asr boshlarida terrorizm insoniyat hayotiga katta xavf sola boshladi. O'zining yovuz niyatini oshkor etdi. Jumladan, 2001-yilda Nyu-York (AQSH) shahridagi xalqaro savdo markazining osmono'par ikki binosi sanoqli daqiqalarda yer bilan yakson bo'ldi. Shuningdek, Shimoliy Irlandiya va Angliyadagi «IRA», Ispaniyadagi «TTA», Osiyoda jinoyatli faoliyat olib borayotgan «Al-Qoida» kabi yer yuzasining turli burchaklaridagi 500 ga yaqin terrorchilik tashkilotlari har xil qabih ishlarni amalga oshira boshladi. Rasmiy ma'lumotlarga qaraganda, 1975-yildan 1994-yilgacha dunyoning turli mamlakatlarida 9 mingdan ortiqroq terroristik harakatlari sodir etilgan. Yoki boshqacharoq qilib aytsak, kuniga 1,3 martadan yovuz kuchlar o'zini namoyon etgan. Bugungi kunda terroristik harakatlarning yanada faollashish jarayoni yuz bermoqda. U XXI asrning global masalasiga aylanib qoldi. Terroristik tashkilotlar o'zlarida mavjud bo'lgan barcha imkoniyatlarini ishga solib, g'arazli maqsadiga erishish uchun qonli yurish qilayotir. Ular turli xildagi kimyoviy va biologik qurollardan foydalanishga urinishyapti. Jumladan, 200 martadan ortiq shunday qurollardan foydalanildi.

1994-yil Yaponiyaning Matsumoto shahrida "AUM sinokiyo" diniy terroristik tashkiloti tomonidan zarin zaharlovchi moddasining ishlatilishi natijasida 7 kishi vafot etdi, 114 kishi turli darajada tan jarohati oldi. 1995-yilda mazkur terroristik tashkilot tomonidan Tokio metrosida 16 yerosti bekatining zaharlanishi oqibatida 12 yo'lovchi vafot etdi, 4 ming kishi turli darajada tan jarohati oldi. Erondagi Sistan, Belujiston va G'arbiy Ozarbayjon viloyatlarida uchta terroristik guruh yo'q

qilindi va 21-mart kuni Saravondagi terakti sodir etganlar hibsga olindi. Sistan va Belujistondagi guruh a'zolari boshqa mamlakatda harbiy tayyorgarlikdan o'tgan va guruh rahbarligida jinoyat sodir etgan „Jaysh al-Adl“ terroristik guruhiga aloqador bo'lgan. Guruh yetakchisidan ikkita avtomat, shuningdek, bomba tayyorlash uchun ba'zi qurol va materiallar topilgan. Bayonotda uning avval giyohvand moddalar savdosi va qotillik bilan shug'ullangani keltirilgan. G'arbiy Ozarbayjonni talon-toroj qilish va terroristik harakatlarni amalga oshirish maqsadida bostirib kirgan qurolli guruh ortidan kuzatuv amalga oshirilgan va Urmiya bilan chegaradosh mintaqadagi qurolli to'qnashuvdan so'ng ulardan ikkitasi o'ldirilgan, bittasi esa qochib ketgan. Mamlakatimizda yuz bergan, jumladan, 1999-yilning 16-fevralida — Toshkent, 2001-yil — Surxondaryo viloyati, 2005-yilning mayida Andijondagi terroristik voqealar o'nlab begunot kishilarni nobud bo'lishiga sabab bo'ladi.

Terrorizm — awalambor, siyosiy-huquqiy, tarixiy, ijtimoiypsixologik, dinlararo va boshqa muammolarga borib taqaluvchi juda murakkab, turli ko'rinishli, o'zgaruvchan va kundan-kunga avj olib borayotgan mudhish hodisa. Uning bartaraf qilinishi, bu muammolarning yechimi bilan ham bog'liq. Zero, hozirgi kunga qadar terrorizm ta'rifi haqida yakdil xulosaga kelinganicha yo'q. Shu o'rinda O'zbekiston Respublikasining 2000-yil 15-dekabrida qabul qilingan «Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida»gi Qonunida berilgan izohlarni keltirib o'tish muayyan tushunchalarni shakllantiradi. Garovga ushlab tuhlgan shaxs — qo'lga olingan yoki ushlab turilgan shaxsni ozod etish shartlari sifatida davlat

hokimiyati va boshqaruv organlarini, xalqaro tashkilotlarni, shuningdek, ayrim shaxslarni biron bir harakat sodir etishdan tiyilishiga majbur qilish maqsadida terrorchilar tomonidan qo'lga olingan yoki ushlab turilgan jismoniy shaxs. Terrorchi — terrorchilar faoliyatini amalga oshirishda ishtirok etayotgan shaxs. Terrorchilar guruhi — oldindan til birliktirib, terrorchilik harakatini sodir etgan, bunday harakatga tayyorgarlik ko'rgan yoki uni sodir etishga suiqasd qilgan shaxslar guruhi Terrorchi tashkilot — ikki yoki undan ortiq shaxsning yoki terrorchi guruhlarining terrorchilik faoliyatini amalga oshirish uchun barqaror birlashuvi. Terrorchilikka qarshi operatsiya — terrorchilik harakatiga chek qo'yish va uning oqibatlarini minimallashtirish, shuningdek, jismoniy shaxslarning xavfsizligini ta'minlash hamda terrorchilarni zararsizlantirishga qaratilgan, kelishilgan va o'zaro maxsus tadbirlar majmuyi. Terrorchilikka qarshi operatsiya o'tkaziladigan zona — joyning yoki akvatoriyaning alohida uchastkalari, havo bo'shlig'i, transport vositalari, binolar, imoratlar, inshootlar, xonaier hamda terrorchilikka qarshi operatsiya o'tkaziladigan doiradagi ularga tutash hududlar.

Terrorizmga qarshi kurash. Terrorizmga qarshi kurash borasida O'zbekiston dunyo jamoatchiligini birinchilardan bo'lib, davlatlarni hamjihatlikka birgalikda harakat qilishga uning global muammoga aylanib ketishi ning oldini olishga eng nufuzli xalqaro tashkilotlar minbaridan turit chaqirdi. Mamlakatimiz Prezidenti I. A. Karimov 1993-yili Birlashgan Millatlar Tashkilotida so'zlagan nutqida aynan terrorizm va uning moddiy manbalari to'g'risida to'xtalib, jahon jamoatchiligiga birgalikda harakat qilish taklifini kiritdi. Shuningdek, mamlakatimizda birinchilardan bo'lib, terrorchilikka va uning keltirib chiqarayotgan oqibatlariga qarshi kurasli borasida ilk bor qonun qabul qilindi. Ushbu qonunga binoan, O'zbekiston Respublikasida quyidagi davlat organlari terrorizmga qarshi kurashni amalga oshiradi: Davlat chegaralarini himoya qiluvchi qo'mita, Davlat bojxona qo'mitasi, Mudofaa vazirligi va Favqulodda vaziyatlar vazirligi. «Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida»gi Qonunga binoan, O'zbekiston Respublikasi Milliy xavfsizlik xizmatiga terrorchilikka qarshi kurash olib borishda qolgan vazirliklar va qo'mitalarining terrorchilik harakatlarining oldini olish, ularni aniqlash, bartaraf etish va muayyan chora-tadbirlar belgilashda muvofiqlashtirish vazifasi yuklatilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I. A., O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari, Terrorizm, 1997;
2. Karimov I. A., Terrorizm xavfi to'g'risida, Terrorizm, 2001;
3. Karimov I., Vatanimizning tinchligi va xavfsizligi o'z kuch-qudratimizga, xalqimizning hamjihatligi va bukilmas irodasiga bog'liq. Terrorizm, 2004;
4. Rajabova M, Diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurash muammolari, Terrorizm, 2003.
5. O'zME birinchi jild 2001-yil. Mirzayusuf Rustamboyev.